

для українця воно наповнене особистими спогадами і пов'язане з національною ментальністю. Такі слова автори називають конотативними» [1, с. 43].

Під час перекладу реалій виникають дві основні проблеми, з якими має справу перекладач: відсутність у мові перекладу еквівалента на позначення певного предмета, адже його не існує в цій мові, а також необхідність передати семантику та національно-історичне забарвлення слова. Досить часто для передачі культурних реалій перекладачі вдаються до транслітерації/транскрибування, що сприяє точнішій передачі національного колориту. Проте надмірне використання транслітерованих/транскрибованих слів може спричинити перенасичення тексту та ускладнити його сприйняття. В інших випадках здійснюється переклад або заміна таких слів. Серед інших способів перекладу культурно маркованих слів виділять: контекстуальний переклад, приблизний переклад та введення нової лексеми. Введення неологізму забезпечує збереження національного колориту слова шляхом утворення нового слова/словосполучення. При застосуванні приблизного перекладу, можна якнайточніше передати зміст реалії, проте при цьому втрачається її колорит. І, нарешті, в контекстуальному перекладі увага зосереджується безпосередньо на контекст і зміст реалії передається відповідно до контексту твору.

Для перекладу реалій не існує єдино встановлених правил. Основним орієнтиром є контекст, в якому вживається слово. Кожен перекладач, як учасник міжкультурної комунікації, повинен бути не лише білінгвом, а й володіти певним набором екстралінгвістичної інформації, адже при перекладі співставляються не лише дві мови, а й дві культури. Завданням перекладача є не лише підбір мовних одиниць, а також надання відповідних роз'яснень цільовій аудиторії, коли виникає проблема культурологічного аспекту перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронська А. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної. Дивослово, 2000. №7. С.43-44.
2. Зорівчак Р.П. Реалія та переклад. Львів, 1989. С.46-47.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
4. Федоров О.В. Основи загальної теорії перекладу. М., 1983. С.199.
5. Gentzler E. Foreword. Constructing Cultures. Essays on Literary Translation/eds. S. Bassnett, A. Lefevere. Clevedon: Multilingual Matters, 1998.
6. Toury G. The Nature and Role of Norms in Translation / Venuti L. The Translation Studies Reader. London: Routledge, 1978, revised 1995. P. 192-223.

Жук Лілія

Науковий керівник – доц. Караневич Мар'яна

ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СИТУАЦІЙНОЇ КОМЕДІЇ «ТЕОРІЯ ВЕЛИКОГО ВИБУХУ»

З кожним днем популярність кінематографа невпинно зростає. Серіали поступово виходять за межі розважальних шоу, набуваючи все більше ознак інтелектуальності. Ситуаційна комедія, в основу якої покладено комедію положень, без перебільшення можна

назвати найпоширенішою формою телевізійних шоу. Вона посідає важливе місце в людському досвіді, будучи новим вражаючим засобом саморефлексії. Коли ми розмірковуємо над феноменом ситкому, то, як правило, асоціюємо його з чимось примітивним та невибагливим – стереотипність і романтизація буденних проблем, пов'язаних із родиною, домашнім побутом, роботою. Однак, тематика серіалів, яка обертається навколо романтичних, дружніх та професійних стосунків, офісної роботи, тощо перетворює ситком на барометр сучасної культури.

Варто зазначити, що ситком досліджували такі вітчизняні та зарубіжні лінгвісти як Ю.М. Беленький [1], М. Л. Давидов [2], М. М. Далтон [6], Б. Міллс [8], Д. Т. Клік [11], Лора Р. Ліндер [6], А. Савореллі [12]. Водночас, питання трансформацій у перекладах представлено в роботах таких дослідників як А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька [4], Д. Делабастіта [7], Дж. Педерсон [10].

Специфіка ситуаційної комедії зумовлює необхідність вивчення труднощів її перекладу засобами цільової мови, що становить актуальність обраної нами теми дослідження.

Отже, метою роботи є дослідити особливості застосування трансформацій в англійсько-українському перекладі ситуаційних комедій.

Ситуаційна комедія є художнім кінотекстом, де превалює системність та стилізоване розмовне мовлення. Завдяки цій особливості для адекватного відтворення художнього кінотексту перекладач повинен застосовувати відповідні перекладацькі стратегії та трансформації.

Перекладацькі стратегії тлумачать як потенційно усвідомлені плани перекладача, спрямовані на вирішення конкретної перекладацької проблеми в рамках конкретної перекладацької задачі. Також перекладацькою стратегією називають метод виконання перекладацьких завдань, що полягає в адекватному відтворенні комунікативної інтенції автора, враховуючи культурологічні та особистісні аспекти вихідної та цільової культури [9, с. 39].

Вибір певної перекладацької стратегії передбачає використання перекладачем конкретних трансформацій. Згідно з визначенням дослідниці О. Селіванової, «трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для відтворення» [5, с. 536]. Відповідно, перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова вихідного тексту або заміна його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності, основними характеристиками яких є міжмовний характер та цілеспрямованість [3, с. 148]. Перекладацькими трансформаціями також називають технічні прийоми, що полягають в заміні регулярних відповідностей нерегулярними (контекстуальними). Таким чином, трансформація тлумачиться як спосіб перекладу, для якого характерним є відхід від семантико-структурного паралелізму між оригіналом і перекладом [2, с. 43].

Різні науковці пропонують власні класифікації перекладацьких трансформацій. Тому поділ таких трансформацій є досить умовним. Лінгвісти Т. Р. Левицька та А. М. Фігерман [4, с. 56], пропонують розділяти перекладацькі трансформації на: граматичні трансформації, що полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм цільової мови (перестановки, вилучення і додавання, перебудова та заміна речень); стилістичні трансформації, що полягають у перетворенні стилістичних прийомів, які автор вживає у вихідній мові для надання тексту певного забарвлення, тону, а також для вираження власної оцінки подій (синонімічні заміни, описовий переклад, компенсація); лексичні трансформації, що полягають у зміні лексичних елементів з метою еквівалентного відтворення їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик та мовленнєвих традицій культури мови перекладу (заміна, конкретизація і генералізація).

Оскільки ключовим аспектом ситуаційної комедії є гумор, варто розглянути домінуючі перекладацькі трансформації, що використовуються для відтворення комічної складової. Д. Делабастіта виділяє п'ять категорій трансформацій, доречних при перекладі комічного [7, с. 14]: 1) заміна. У цьому випадку комічна складова вихідної мови (ВМ) замінюється лексемою цільової мови (ЦМ) з іншим ступенем еквівалентності; 2) повтор. Комічна складова ВМ не замінюється аналогічною, а переноситься у ЦМ. Таким чином відтворюються певні формальні особливості комічного компонента; 3) вилучення. Комічний елемент не відтворюється ЦМ; 4) додавання. Лінгвістичні, культурні та інші складові жарту, які не мають відповідності в ЦМ, відтворюються шляхом додавання необхідної інформації; 5) компенсація. Комічний ефект передається в іншій частині тексту. Водночас слід зауважити, що немає жодної уніфікованої стратегії перекладу комічного у ситкомі. При перекладі гумору перекладач може лише керуватися певними рекомендаціями та вибудувати власну стратегію, визначити список пріоритетів, певну ієрархію цінностей, що дозволяє виділити ключові аспекти вихідного тексту. Розглянемо найбільш яскраві приклади застосування перекладацьких трансформацій у мові серіалу «Теорія великого вибуху».

Найчастіше при перекладі наукової лексики ситкому застосовується транскодування, що значною мірою ґрунтується на походженні термінології та її інтернаціональному використанні. Наприклад: (1) Sheldon: Do you have a working knowledge of quantum physics? [14] – Шелдон: Маєш хоч якісь знання з квантової фізики? [13]. У прикладі (1) термін quantum physics відтворено за допомогою адаптивного транскодування – квантова фізика. Цей термін є одноквівалентним, тобто таким, що має лише один відповідник в українській мові.

Розглянемо наступний приклад: (2) Beverley: Hello, Amy. Your defensiveness may indicate similar insecurities about your relationship with Sheldon [14]. – Беверлі: Здрастуй, Емі. Твоя агресивність вказує на подібні сумніви з приводу стосунків із Шелдоном [13]. У прикладі (2) перекладач двічі використав прийом підбору відповідника для відтворення термінів

психологічної тематики: defensiveness – агресивність, insecurities – сумніви. Такий вибір зумовлений контекстом їх використання у серіалі.

Далі розглянемо приклад (3) дослівного перекладу, що полягає у відтворенні лексичних одиниць вихідної мови їх прямими лексичними відповідниками в мові перекладу: (3) Bernadette: Great news. A raccoon virus just crossed the species barrier and can now infect humans [14]. – Бернадетт: Хороші новини. Вірус єнотів переступив видовий бар'єр і став небезпечним і для людей [13]. У прикладі (3) проілюстровано як за допомогою калькування відтворюється двокомпонентний термін: species barrier – видовий бар'єр. У цьому випадку також застосовується заміна частин мови – англійський іменник замінено українським прикметником. У випадку, якщо англійський термін має ширшу семантику, то при перекладі українською можна застосувати прийом конкретизації, коли відбувається заміна вихідної лексеми на слово з вузьким значенням: (4) Sheldon: You're lactose intolerant [14]. – Шелдон: У тебе алергія на лактозу [13]. У прикладі (4) можна помітити, що англійський термін intolerant відтворено за допомогою терміна алергія, а не непереносимість (що фіксується у словнику).

Додавання як перекладацький прийом застосовується, коли у цільовий текст вводять додатковий елемент з метою адекватного відтворення вихідного повідомлення з урахуванням норм української мови. Наприклад: (5) Amy: I'm studying one-celled organisms to try and find the neurochemicals that lead to the feeling of shame [14]. – Емі: Намагаюся визначити, які нейрохімічні процеси викликають відчуття сорому у одноклітинних організмів [13].

Вилучення передбачає усунення в цільовому тексті певних лексичних елементів, що не шкодить його розумінню. Наведемо приклад: (6) Howard: You know, people say the Soyuz capsule was a lemon. But, hey, that baby got me to space and back [14]. – Говард: Багато хто і Союз вважає гидким. Але ця крихітка відвезла мене в космос і назад [13]. У реченні (6) при перекладі українською мовою вилучено лексему capsule. Вибір перекладача може ґрунтуватися на думці про те, що цільова аудиторія знає, що позначає власна назва у цьому контексті.

Оскільки досліджуваний нами ситком «Теорія Великого вибуху» поєднує характеристики розважального та наукового дискурсу, то терміни, які вживаються у ньому, виконують певну стилістичну функцію, що ускладнює завдання перекладача. Для відтворення такої лексики цільовою мовою перекладач повинен мати знання у певній науковій галузі, враховувати фонові знання вторинної цільової аудиторії та норми мови перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленький Ю.М. Жанровые характеристики ситкомов. Вестник ВГИК. 2012. №11. С. 120–132.
2. Давыдов М. Л. Типология телевизионных многосерийных художественных фильмов. Вестник электронных и печатных СМИ, № 7, 2008. С. 3–19
3. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2015. № 19. Том 2. С. 148–150.
4. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 263 с.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля. К, 2011. 844 с.

6. Dalton, M. M., Linder, L. R. *The Sitcom Reader: America Viewed and Skewed*. SUNY Press, 2005. 337 p.
7. Delabastita D. Cross-language comedy in Shakespeare. *Humor-International Journal Of Humor Research*, 2005. Vol. 18. iss. 2. P.161–184.
8. Mills, Brett. *Television Sitcom*. Bloomsbury Academic, 2006. 185 p.
9. Nida, Eugene A. *The theory and practice of translation*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2003. 229 p.
10. Pedersen, J. How is culture rendered in subtitles. *MuTra 2005–Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*. 2005. С. 1-18.
11. Klik, D.T. *Situation Comedy, Character, and Psychoanalysis: On the Couch with Lucy, Basil, and Kimmie*. Bloomsbury Publishing USA, 2018. 224 p.
12. Savorelli, Antonio. *Beyond Sitcom: New Directions in American Television Comedy*. McFarland, 2010. 217 p.